

טבת התשס"ז

בס"ד

מכת הצפרדעים

פרשת וארא (ע"פ שיעורו של הרב אביחי קצין)

1. שמות פרק ז

- (כו) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה ואמרת אליו כה אמר ה' שלח את עמי ויעבדני :
 (כז) ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף את כל גבולך **בצפרדעים** :
 (כח) ושרץ היאר **צפרדעים** ועלו ובאו **בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנוריד ובמשארותיך** :
 (כט) ובכה ובעמך ובכל עבדיך יעלו **הצפרדעים** :

2. שמות פרק ח

- (א) ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן נטה את ירך במטך על הנהרת על היארים ועל האגמים והעל את **הצפרדעים** על ארץ מצרים :
 (ב) ויט אהרן את ידו על מימי מצרים ותעל **הצפרדע** ותכס את ארץ מצרים :
 (ג) ויעשו כן החרטמים בלטיהם ויעלו את **הצפרדעים** על ארץ מצרים :
 (ד) **ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר העתירו אל ה'** ויסר **הצפרדעים** ממני ומעמי ואשלחה את העם ויזבחו לה' :
 (ה) **ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למתי אעתיר לך ולעבדיך ולעמך להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך רק ביאר תשארנה** :
 (ו) ויאמר למחר ויאמר כדברך **למען תדע כי אין כה' אלהינו** :
 (ז) וסרו **הצפרדעים** ממך ומבתיך ומעבדיך ומעמך **רק ביאר תשארנה** :
 (ח) ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק משה אל ה' על דבר **הצפרדעים** אשר שם לפרעה :
 (ט) ויעש ה' כדבר משה וימתו **הצפרדעים** מן הבתים מן החצרות ומן השדות :
 (י) ויצברו אתם חמרם חמרם **ותבאש הארץ** :
 (יא) וירא פרעה **כי היתה הרוחה והכבד את לבו** ולא שמע אלהם כאשר דבר ה' : ס

3. שמות רבה (וילנא) פרשה י

ותעל הצפרדע ותכס את וגו', תני ר"ע אומר צפרדע אחת היתה והיא השריצה ומלאה את ארץ מצרים, אי"ל רבי אלעזר בן עזריה עקיבא מה לך אצל הגדה כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות, צפרדע אחת היתה ושרקה להן ובאו.

4. הגדה של פסח

אלו עשר מכות שהביא הקב"ה על המצרים במצרים ואלו הן : דם צפרדע ... רבי יהודה היה נותן בהם סימנים : דצ"ך עד"ש באח"ב.

5. רשב"ם שמות פרק ז

(כו) ויאמר י"י אל משה בא אל פרעה - שני פעמים היה משה מתרה את פרעה בשני מכות ובשלישי לא היה מתרה. וכן כל הסדר בכל שלש מכות אינו מתרה. בדם ובצפרדעים התרה, בכנים לא התרה. בערוב ובדבר התרה, בשחין לא התרה. בברד ובארבה התרה, [בחשך לא התרה] :

6.צ"ד**שמות פרק ז**

- (יד) ויאמר ה' אל משה כבוד לב פרעה מאן לשלח העם :
 (טו) לך אל פרעה בבקר הנה יצא המימה ונצבת לקראתו על שפת היאר והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך :
 (טז) ואמרת אליו ה' אלהי העברים שלחני אליך לאמר שלח את עמי ויעבדני במדבר והנה לא שמעת עד כה :
 (יז) כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאר ונהפכו לדם :

- (כו) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה ואמרת אליו כה אמר ה' שלח את עמי ויעבדני :
 (כז) ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף את כל גבולך בצפרדעים :

שמות פרק ח

- (יב) ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן נטה את מטך והך את עפר הארץ והיה לכנם בכל ארץ מצרים :

7.עד"ש**שמות פרק ח**

- (טז) ויאמר ה' אל משה השכם בבקר והתיצב לפני פרעה הנה יוצא המימה ואמרת אליו כה אמר ה' שלח עמי ויעבדני :
 (יז) כי אם אינך משלח את עמי הנני משליח בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך את הערב ומלאו בתי מצרים את הערב וגם האדמה אשר הם עליה :
 (יח) והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עמד עליה לבלתי היות שם ערב למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ :

שמות פרק ט

- (א) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה ודברת אליו כה אמר ה' אלהי העברים שלח את עמי ויעבדני :
 (ב) כי אם מאן אתה לשלח ועודך מחזיק בם :
 (ג) הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה בסוסים בחמרים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד :

שמות פרק ט

- (ח) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן וזרקו משה השמימה לעיני פרעה :
 (ט) והיה לאבק על כל ארץ מצרים והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פרח אבעבעת בכל ארץ מצרים :

8.באח"ב**שמות פרק ט**

- (יג) ויאמר ה' אל משה השכם בבקר והתיצב לפני פרעה ואמרת אליו כה אמר ה' אלהי העברים שלח את עמי ויעבדני :
 (יד) כי בפעם הזאת אני שלח את כל מגפתי אל לבך ובעבדיך ובעמך בעבור תדע כי אין כמני בכל הארץ :
 (יח) הנני ממטיר כעת מחר ברד כבד מאד אשר לא היה כמהו במצרים למן היום הוסדה ועד עתה :

שמות פרק י

- (א) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבו :
 (ב) ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה' :
 (ג) ויבא משה ואהרן אל פרעה ויאמרו אליו כה אמר ה' אלהי העברים עד מתי מאנת לענת מפני שלח עמי ויעבדני :
 (ד) כי אם מאן אתה לשלח את עמי הנני מביא מחר ארבה בגבלך :

שמות פרק י

- (כא) ויאמר ה' אל משה נטה ידך על השמים ויהי חשך על ארץ מצרים וימש חשך :

שמות פרק יא

- (ד) ויאמר משה כה אמר ה' כחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים :
 (ה) ומת כל בכור בארץ מצרים מבכור פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחים וכל בכור בהמה :
 (ו) והיתה צעקה גדלה בכל ארץ מצרים אשר כמהו לא נהיתה וכמהו לא תסף :
 (ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו למאיש ועד בהמה למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל :
 (ח) וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא ויצא מעם פרעה בחרי אף : ס

9. משנת רבי אליעזר, יט

מפני מה הביא עליהם מכת דם? מפני שהשליכו את ילדי ישראל לים, שנא: "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" לפיכך דן את המים אשר ביאור.

10. שמות רבה (וילנא) פרשה ט

למה לקו המים תחלה בדם מפני שפרעה והמצריים עובדים ליאור, אמר הקב"ה אכה אלוה תחלה ואח"כ עמו משל להדיט אומר מחי אלהייה ויבעתון כומריו וכה"א (ישעיה כד) יפקוד ה' על צבא המרום במרום ואח"כ וגו', והדגה אשר ביאור תמות.

11. רש"י שמות פרק ז

(ז) ונהפכו לדם - לפי שאין גשמים יורדים במצרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עובדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם:

12. רש"י בראשית פרק ג פסוק ח

(ח) וישמעו - יש מדרשי אגדה רבים וכבר סדרום רבותינו על מכונם בבראשית רבה (יט ו) ובשאר מדרשות ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המישיבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו. ומשמעו, שמעו את קול הקב"ה שהיה מתהלך בגן:

13. שמות רבה (וילנא) פרשה ט

ט ואמרת אליו ה' אלהי העברים וגו', כה אמר ה' בזאת תדע, הה"ד (איוב לו) הן אל ישגיב בכחו מי כמוהו מורה, בנוהג שבעולם ב"ו שהוא מבקש להביא רעה על שונאו פתאום מביא עליו עד שלא ירגיש בו, והקב"ה הוא מתרה לפרעה על כל מכה ומכה כדי שישוב בו, הה"ד בזאת תדע כי אני ה' הנה אנכי נוגף את כל גבולך בצפרדעים, שלח העז.

14. אברבנאל

פרעה היה חולק על משה בשלשה שרשים: משה הניח מציאות סיבה ראשונה מחויב המציאות מעצמו, ופרעה הכחיש מציאותו כאמרו: "לא ידעתי את ה'". והשורש השני הוא, שמשה הניח שהאלוה משגיח בכל דרכי בני-אדם לתת לאיש כדרכיו, ופרעה כיחש זה באמרו: "מי ה'?!". והשורש השלישי, שמשה הניח, שהאלוה המשגיח ההוא הוא אלקי ישראל בעל הכוחות והיכולת, יכול לשנות טבעי הדברים ומחדשם בכלל ובפרט כרצונו, ופרעה יכחיש באמרו: "מי ה' אשר אשמע בקולו?!". הנה מפני זה באו המכות מכוונות לאמת שלשת השרשים האלה: לאמת מציאות האל באו שלש המכות הראשונות. לאמת השרש השני, ר"ל שיש שם אלוה משגיח ומנהיג, באו שלש המכות השניות. ואמנם שלש המכות האחרונות באו לאמת את השרש השלישי, והוא היותו יתברך יכול לשנות הדברים הטבעיים כרצונו.

15. שמות ח'

(ד) ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר העתירו אל יהוה ויסר הצפרדעים ממני ומעמי ואלשלחה את העם ויזבחו ליהוה:

(ה) ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למתי לך ולעבדיך ולעמך להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך רק בפיאר תשארה:

(ו) ויאמר למחר ויאמר פדברך למען תדע כי אין ביהוה אלהינו:

(ז) ויסרו הצפרדעים ממך ומבתיך ומעבדיך ומעמך רק בפיאר תשארה:

16. רמב"ן שמות פרק ח

(ו) ויאמר למחר - ידוע כי מנהג כל האדם לבקש שתסור רעתו מיד.

17. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נג עמוד ב

דרש תודוס איש רומי: מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם לכבשן האש - נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו + שמות ז + ובאו [ועלו] בביתך [וגו'] ובתנוריד ובמשארותיך. אימתי משארות מצוויות אצל תנור - הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם - על אחת כמה וכמה:

18. חזקוני

מן הבתים ומן החצרות - אבל לא מן התנורים ומן המשארות, לפי שמסרו נפשם למות על מצות הקב"ה. כמו שאמרו רבותינו, חזרו למקום תולדתם חיים.

19. שמות רבה (וילנא) פרשה י

א ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה, אם מאן אתה לשלח הנה אנכי נוגף וגו', הה"ד (קהלת ה) **ויתרון ארץ בכל הוא,** וכל המדרש כמו שכתוב בויקרא רבה ובזאת חוקת התורה, רבותינו אמרין מהו ויתרון ארץ בכל היא **אפילו דברים שאתה רואה אותן כאלו הם מיותרין בעולם כגון זבובים ופרעושים ויתושין הן היו בכלל ברייתו של עולם** שנאמר (בראשית א) וירא אלהים את כל אשר עשה, ורבי אחא ב"ר חנינא אמר אפילו דברים שאתה רואה אותן כאלו הן מיותרין בעולם כגון נחשים ועקרבים הן היו בכלל ברייתו של עולם, **אמר להן הקב"ה לנביאים מה אתם סבורים אם אין אתם הולכין בשליחותי וכי אין לי שליח ויתרון ארץ בכל היא אני עושה שליחותי אפי' ע"י נחש אפילו ע"י עקרב ואפילו ע"י צפרדע,** תדע לך שכן שאלולי הצרעה היאך היה הקב"ה פורע מן האמוריים, ואלולי הצפרדע היאך היה פורע מן המצריים הה"ד הנה אנכי נוגף וגו'.

20. רמב"ן שמות פרק ח

ופירשו בשם הגאון רב שמואל בן חפני, שפרעה חשב אולי מערכת השמים הביאה הצפרדעים על מצרים ומשה ידע כי הגיע עת סורם ולכן אמר אליו התפאר עלי בחשבו שאומר לו עתה להכריתם מיד, ועל כן האריך למחר.

21. שמות רבה פרשה י'

את כל גבולך בצפרדעים - רבותינו ז"ל אמרו המכות שהביא הקב"ה על המצריים גרם להם שיעשו שלום ביניהם, כיצד היה מחלוקת בין בני כוש ובין בני המצריים, המצריים אומרים עד כאן תחומנו והכושים אומרים ע"כ תחומנו **כיון שבאו הצפרדעים עשו שלום ביניהם,** הגבול שהיו נכנסות לתוכו הדבר ידוע שאין השדה שלו שנאמר את כל גבולך, גבולך ולא של אחרים.

22. אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך) פרק ז פסוק כז

צפרדעים, ורבים אמרו שהוא מין דג נמצא במצרים יקרא בלשון ערב אלתמסח (קרוקודייל), ויוצא מן הנהר וחוטף בני אדם. ואחרים אמרו, כי הם הנמצאים ברובי הנהרות שמשמיעים קול, **והוא הנכון בעיני, והוא הידוע:**

23. שמות רבה (וילנא) פרשה כד ד"ה א ויסע משה

ר' תחליפא דקיסרין בשם ר' פילא אומר בא וראה כמה נסים עושה הקב"ה עם האדם והוא אינו יודע שאלולי היה אוכל פת כשהיא חיה היתה יורדת בתוך מעיו ומשרטת אותו אלא ברא הקב"ה מעין בתוך גרגרתו שהוא מוריד את הפת בשלום,